

Dwaling aan de Rotterdam School of Management

Bb 2025/11

Op dwaling wordt regelmatig in en buiten rechte een beroep gedaan. Daarbij is vaak de reikwijdte van de mededelingsplicht van de andere partij onderwerp van discussie. In deze bijdrage wordt het arrest van de Hoge Raad van 31 januari 2025, ECLI:NL:HR:2025:165 besproken. In dit arrest gaat de Hoge Raad onder meer in op de vraag hoe ver volgens de verkeersopvattingen de mededelingsplicht van de Rotterdam School of Management strekte bij het aanbieden van de deeltijd master bedrijfskunde.

1. Inleiding

Geregeld blijken de feiten na het sluiten van een overeenkomst toch anders te zijn dan één van de partijen voor ogen had. De gedachte “als ik dat had geweten, dan ...” is menigeen niet vreemd. Dit overkwam ook de studenten die de deeltijd master bedrijfskunde hadden gevolgd aan de Rotterdam School of Management (“de RSM”), onderdeel van de Erasmus Universiteit te Rotterdam (“de EUR”). Deze studie was specifiek bestemd voor werkenden (“mid-career professionals”) en bood onder meer avondonderwijs, kleinschalige colleges en een internationale reis. De studenten betaalden daarvoor zo’n € 34.000. Zij stellen nu dat zij niet met dat bedrag zouden hebben ingestemd als ze hadden geweten dat de RSM niet meer had mogen vragen dan het wettelijk collegegeld (circa € 2000) of het instellingscollegegeld (circa € 11.000). Of zij terecht een beroep op dwaling doen, is de centrale vraag in hun rechtszaak. In zijn arrest van 31 januari 2025, ECLI:NL:HR:2025:165 gaat de Hoge Raad hierop in.

2. Juridisch kader

2.1 Dwaling

Een overeenkomst kan worden vernietigd als bij een of beide partijen de wil tot het sluiten van de overeenkomst gebrekkig was gevormd of niet bestond. Er is dan sprake van een wilsgebrek. Een wilsgebrek kan bestaan als een overeenkomst door bedreiging, bedrog of misbruik van omstandigheden tot stand is gekomen (art. 3:44 BW). Ook dwaling kan de oorzaak van een wilsgebrek zijn (art. 6:228 BW). Voor een succesvolle vordering tot (gedeeltelijke) vernietiging wegens dwaling is niet alleen nodig dat de overeenkomst tot stand is gekomen onder invloed van dwaling, maar ook dat zij bij een juiste voorstelling van zaken niet zou zijn gesloten. Er speelt dus een causaliteitsvraagstuk.² De dwalende partij moet aannemelijk maken dat zij de overeenkomst niet had gesloten, althans niet onder dezelfde voorwaarden, als zij een juiste veronderstelling van zaken

had gehad. Daarbij wordt niet objectief maar subjectief getoetst: wat zou deze partij hebben gedaan?³ Verder moet het voor de wederpartij kenbaar zijn geweest dat de informatie waarover werd gedwaald voor de dwalende partij zodanig belangrijk was dat deze, kort gezegd, met kennis van die informatie een andere keuze zou hebben gemaakt.

Er zijn drie vormen van dwaling in art. 6:228 BW opgenomen:

- (a) dwaling die te wijten is aan een inlichting van de wederpartij;
- (b) dwaling als gevolg van het stilzwijgen van de wederpartij, terwijl deze in verband met hetgeen zij omtrent de dwaling wist of behoorde te weten, de dwalende had behoren in te lichten; en
- (c) wederzijdse dwaling: ook de wederpartij is bij het sluiten van de overeenkomst van dezelfde onjuiste veronderstelling als de dwalende uitgegaan.

Bij een beroep op dwaling wordt de mededelingsplicht van de wederpartij afgewogen tegen de onderzoeksplicht van de dwalende partij zelf.⁴ In beginsel gaat de mededelingsplicht boven de onderzoeksplicht, maar een onjuiste veronderstelling van de zaken kan niet altijd verweten worden aan de wederpartij.

Een overeenkomst die onder dwaling tot stand is gekomen kan (gedeeltelijk) vernietigd worden (art. 6:228 BW) of zo gewijzigd dat het door de dwaling veroorzaakte nadeel wordt opgeheven (art. 6:230 BW). Dit laatste kan gebeuren op basis van een voorstel van de wederpartij of – op verzoek van een van de partijen – door de rechter.

De (gedeeltelijke) vernietiging van de overeenkomst heeft terugwerkende kracht (art. 3:53 lid 1 BW). Aan partijen komt dan ten aanzien van de prestaties die reeds zijn verricht een vordering uit onverschuldigde betaling toe (art. 6:203 BW). Dit kan anders zijn als de rechter op verzoek van een van partijen aan de vernietiging geheel of gedeeltelijk haar werking onttrekt (artikel 3:53 lid 2 BW).

2.2 Opleidingskosten

De Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (“WHW”) ziet op de organisatie en bekostiging van universiteiten en hogescholen.

Er bestaan bekostigde en niet-bekostigde *onderwijsinstellingen*. De eerste categorie wordt door de overheid gefinancierd. Welke instellingen bekostigd zijn, is limitatief opgesomd in de bijlage bij de WHW onder a tot en met i (zie art. 1.8 lid 1 WHW).

Voor een *bekostigde* onderwijsinstelling geldt dat zij (aspirant-) studenten duidelijke informatie moet verstrekken over het onderwijs en het opleidingsaanbod en wel zo dat de (aspirant-) studenten in staat zijn “de opleidingsmogelijkheden te vergelijken, zich een goed oordeel te vormen over de inhoud en de inrichting van het gevolgde of te volgen onderwijs en de examens en zich goed voor te bereiden op de gestelde eisen” (art. 7.15 lid 1 WHW).

¹ Mariëlle Broekman is advocaat | partner bij La Gro te Den Haag (m.broekman@lagro.com). Zij bedankt Rachel de Jong voor haar bijdrage aan dit artikel.

² Zie voor een uitgebreide bespreking van causaliteit bij dwaling: Q. Schier, ‘Dwaling en causaliteit: hoe zit dat ook alweer?’, Bb 2024/41.

³ J. Hijma, in: *GS Verbintenissenrecht*, art. 6:228 BW, aant. 4.4.

⁴ W.L. Valk & J.J. Valk, *T&C BW*, commentaar op art. 6:228 BW.

Er bestaan ook bekostigde en niet-bekostigde *opleidingen*. Voor bekostigde opleidingen ontvangt de onderwijsinstelling per ingeschreven student een bijdrage van de overheid (circa € 8400 in 2024). Bekostigde opleidingen kunnen alleen door bekostigde instellingen worden aangeboden. Bekostigde instellingen kunnen echter ook niet-bekostigde opleidingen aanbieden. Of een opleiding bekostigd is, blijkt uit de toevoeging “*bekostiging particulier*” in het overzicht van alle aangeboden opleidingen in het hoger onderwijs op www.studiekeuze123.nl.

Voor een *bekostigde* opleiding geldt het wettelijk collegegeld (art. 7.43 lid 1 WHW). De hoogte daarvan wordt bij algemene maatregel van bestuur vastgesteld (art. 7.45 lid 1 WHW). Ook voor deeltijdopleidingen geldt het wettelijk collegegeld, maar daarvan mag de onderwijsinstelling dan slechts een deel in rekening brengen (art. 7.45 lid 2 WHW). Als de student al een studie heeft afgerond, is niet het wettelijk collegegeld maar het instellingscollegegeld verschuldigd. Dat wordt door de onderwijsinstelling zelf bepaald en mag niet lager zijn dan het wettelijk collegegeld (art. 7.46 WHW).

Slechts in zeer uitzonderlijke gevallen mag bij een bekostigde opleiding van studenten een hogere bijdrage worden gevraagd dan het wettelijke of instellingscollegegeld. Uit art. 7.50 WHW en de daarop gebaseerde ‘Regeling andere bijdragen van studenten in het hoger onderwijs’ volgt een limitatieve opsomming van de kosten waarvoor een bijdrage mag worden gevraagd. De hoogte van de bijdrage is gemaximeerd. Ook moet er meestal voor de desbetreffende activiteit een kosteloos alternatief worden aangeboden en financiële ondersteuning beschikbaar zijn voor degenen voor wie de bijdrage een onoverkomelijke belemmering vormt.

De ratio achter hierachter is het toegankelijk houden van onderwijs, ongeacht de financiële draagkracht van de student. De regels voor het in rekening te brengen collegegeld gelden niet voor niet-bekostigde opleidingen.

3. **HR 31 januari 2025, ECLI:NL:HR:2025:165 (oud-studenten/EUR)**

3.1 **Casus**

De eisers in deze zaak hebben allen in de periode 2009-2018 aan de EUR de twee jaar durende deeltijd master bedrijfskunde van de RSM gevolgd, die speciaal bedoeld was voor werkenden. Afhankelijk van het jaar dat de studie werd gevolgd, hebben zij rond de € 34.000 voor de studie betaald. Het wettelijk collegegeld bedroeg toen circa € 2000 en het instellingscollegegeld circa € 11.000.

De EUR is een bekostigde onderwijsinstelling. Zij kan dus zowel bekostigde als niet-bekostigde opleidingen aanbieden. De deeltijd master bedrijfskunde was een bekostigde opleiding. De EUR ontving daarvoor een bijdrage van de overheid per ingeschreven student.

In 2019 heeft de Inspectie van het Onderwijs (“de Inspectie”) een onderzoek uitgevoerd naar de kosten van masteropleidingen aan de EUR. In haar rapport concludeerde zij dat het in rekening brengen van € 34.000 voor de deeltijd master bedrijfskunde in strijd was met art. 7.34 en 7.50 lid 1 WHW. De activiteiten waarvoor de EUR kosten in rekening bracht

als zijnde ‘extra bijdragen voor extra activiteiten’ waren volgens de Inspectie onderdeel van de opleiding. Na het betalen van collegegeld heeft een student daarop recht op grond van art. 7.34 WHW. Het is niet toegestaan daarvoor een extra bijdrage te vragen. De Inspectie oordeelde, anders dan de EUR meende, dat het geen kosten voor ‘bepaalde onderwijsvoorzieningen’ betrof waarvoor het vragen van een bijdrage op grond van art. 7.50 WHW toegestaan is. Bovendien zou de EUR dan een kosteloos alternatief moeten aanbieden en dat gebeurde niet.

Uit het rapport van de Inspectie blijkt verder dat de informatie die is verstrekt aan (toekomstige) studenten niet voldoende duidelijk is geweest. Zo kwamen de verschillende opleidingsmogelijkheden en de daarbij behorende kosten niet duidelijk genoeg uit het gepresenteerde aanbod naar voren. Ook was er onvoldoende transparantie over de extra bijdragen die gevraagd werden en bestonden er informatieverschillen tussen de websites van de EUR en de RSM.

Naar aanleiding van het rapport van de Inspectie heeft de EUR een coulanceregeling getroffen voor studenten van de deeltijd master bedrijfskunde van de lichting 2016-2020. Zij kregen het aanbod dat aan hen een deel van het betaalde collegegeld gerestitueerd werd. De oud-studenten die de onderhavige procedure zijn gestart, behoorden niet tot deze groep, althans hebben geen gebruik gemaakt van het aanbod. Zij hebben de EUR verzocht om terugbetaling van het collegegeld voor zover dit onterecht meer is geweest dan het wettelijk collegegeld respectievelijk het instellingscollegegeld. De EUR heeft dit verzoek afgewezen.

3.2 **De rechtbank en het hof**

De oud-studenten vorderen ten aanzien van hun overeenkomst met de EUR:

- primair wijziging (wegens dwaling);
- subsidiair gedeeltelijke ontbinding (wegens een tekortkoming); en
- meer subsidiair een verklaring voor recht dat deze overeenkomst gedeeltelijk nietig dan wel vernietigd is althans deze gedeeltelijk te vernietigen (wegens dwaling);

steeds met terugbetaling van het te veel betaalde bedrag (op grond van onverschuldigde betaling). Daarnaast vorderen de oud-studenten een verklaring voor recht dat de EUR aansprakelijk is (uit onrechtmatige daad) voor de door hen geleden schade als gevolg van het handelen van de EUR in strijd met de WHW.

De oud-studenten leggen aan hun vorderingen ten grondslag dat zij niet voldoende zijn ingelicht door de EUR over het feit dat de studie een ‘bekostigde opleiding’ was en dat zij ten onrechte extra kosten boven het wettelijke collegegeld hebben betaald. Volgens de oud-studenten waren zij in de veronderstelling dat zij zich hadden ingeschreven voor een private (niet-bekostigde) opleiding. Daardoor waren zij ook in de veronderstelling dat zij na deze master nog een studie zouden kunnen volgen tegen betaling van het wettelijk collegegeld (wat niet mogelijk is als een student al een bekostigde opleiding heeft afgerond; dan brengt de onderwijsinstelling namelijk het instellingscollegegeld in rekening).

In eerste aanleg heeft de rechtbank de oud-studenten niet-ontvankelijk verklaard omdat een met voldoende waarborgen omklede bestuursrechtelijke rechtsgang openstond of had opengestaan en zij zich dus tot de bestuursrechter en niet tot de civiele rechter hadden moeten wenden.

In hoger beroep heeft het hof de oud-studenten wel ontvankelijk verklaard, maar hun vorderingen op inhoudelijke gronden afgewezen. Volgens het hof slaagt het beroep op dwaling van de oud-studenten niet, omdat zij bij het aangaan van de overeenkomst wisten wat werd aangeboden en wat de daarbij behorende prijs was. De oud-studenten hebben dus niet gedwaald over de inhoud van de opleiding en ook niet over de prijs daarvan. Verder heeft het hof overwogen dat de verkeersopvattingen niet met zich brengen dat de EUR moest mededelen dat het om een publiek bekostigde studie ging, dat het op grond van de WHW niet was toegestaan om bedragen boven het reguliere collegegeld in rekening te brengen en dat er goedkopere alternatieven waren. De EUR mocht er volgens het hof van uitgaan dat de oud-studenten dit wisten en/of dat dit voor hen niet van belang was (rov. 6.15).

De vorderingen op grond van toerekenbare tekortkoming en onrechtmatig handelen worden om dezelfde redenen door het hof afgewezen.

Ten aanzien van de schade, waaronder het nadeel van doorstudeerders, heeft het hof overwogen dat de oud-studenten onvoldoende aannemelijk hebben gemaakt dat zij de keuze voor deze master niet hadden gemaakt als zij hadden geweten dat zij daarna niet meer tegen het wettelijk collegegeld een andere studie konden volgen.

3.3 Hoge Raad

De oud-studenten gaan tegen het arrest van het hof in cassatie.

Onder verwijzing naar wet- en regelgeving, het rapport van de Inspectie en beleidsbrieven van ministers, is de A-G, R.H. de Bock, bijzonder kritisch over het oordeel van het hof dat de verkeersopvattingen niet met zich brengen dat de EUR geen mededelingsplicht heeft geschonden:

“M.i. hoeft het nauwelijks betoog dat de EUR hier had behoren te spreken.” (sub 5.5)

en

“Onderwijsinstellingen dienen (aankomende) studenten dus zorgvuldig voor te lichten. Dit houdt natuurlijk ook in dat de EUR naar de verkeersopvattingen de oud-studenten uit de droom had moeten helpen dat hier sprake zou zijn van een private (niet-bekostigde) opleiding, waarvoor het wettelijk collegegeld niet zou gelden. De EUR had moeten mededelen dat het om een publiek bekostigde studie ging, waarvoor de regels van de WHW gelden en de instelling gebonden is aan het wettelijk (dan wel instellings-) collegegeld. Het hoeft m.i. ook nauwelijks betoog dat de EUR er níet vanuit mocht gaan dat de oud-studenten al wisten dat het om een publiek bekostigde studie ging. Hoe moesten zij dit weten? Zij konden

dit niet afleiden uit het enkele feit dat de EUR een bekostigde onderwijsinstelling is. Een bekostigde instelling kan immers ook niet-bekostigde opleidingen aanbieden en de inschrijving van dergelijke niet-bekostigde opleidingen kan ook via Studielink verlopen (...). De oud-studenten hadden wel geweten dat het om een publiek bekostigde opleiding ging als de EUR dit hen simpelweg had medegedeeld.” (sub 5.7)

Ook benadrukt de A-G dat art. 6:228 BW geen onderscheid maakt tussen dwaling met betrekking tot feiten en dwaling met betrekking tot het recht (sub 5.10). De oud-studenten komt dus een beroep op dwaling toe. Hieraan voegt de A-G nog toe dat in dit geval, voor zover sprake zou zijn van rechtsdwaling, dit niet iets is wat voor rekening van de oud-studenten komt.

In rov. 3.1.7 overweegt de Hoge Raad over het in rekening brengen van extra kosten bij een bekostigde opleiding dat:

“instellingen voor een bekostigde opleiding slechts in specifieke gevallen extra kosten aan studenten in rekening mogen brengen naast de in art. 7.43-7.49 WHW bedoelde bedragen, en dat het op de weg ligt van de instelling die dergelijke extra kosten in rekening wil brengen om (aankomend) studenten duidelijk te informeren over deze kosten, over de onderwijsbenodigdheden en onderwijsvoorzieningen waarop de kosten betrekking hebben, en over het kosteloze alternatief dat daarvoor wordt geboden.”

Net als de A-G oordeelt de Hoge Raad dat het oordeel van het hof dat de verkeersopvattingen niet meebrengen dat de EUR de aankomende studenten meer had moeten mededelen dan zij had gedaan, blijkt geeft van een onjuiste rechtsopvatting.

Ook oordeelt de Hoge Raad dat het hof onvoldoende heeft gemotiveerd waarom niet voldaan zou zijn aan de eis dat de oud-studenten bij een juiste voorstelling van zaken de overeenkomst niet zouden hebben gesloten (de causaliteitsvraag) (rov. 3.1.9).

Verder acht de Hoge Raad het onbegrijpelijk dat het hof heeft geoordeeld dat er geen grondslag was voor de toewijzing van een verklaring voor recht dat de EUR jegens de oud-studenten onrechtmatig heeft gehandeld (rov. 3.2.5). De Hoge Raad verwijst hierbij naar het rapport van de Inspectie, waarin is geconcludeerd dat de EUR de oud-studenten kosten in rekening heeft gebracht die in strijd zijn met de wet (de WHW) en de schade die de oud-studenten daardoor hebben geleden.

De Hoge Raad, in navolging van de conclusie van A-G De Bock, vernietigt het arrest van het hof en verwijst het geeding naar het hof Amsterdam.

4. Belang voor de praktijk

De EUR heeft zich bij haar verweer tegen het verwijt dat zij haar mededelingsplicht had geschonden onder meer beroepen op informatie die op haar websites te vinden zou

zijn. Uit de onderhavige uitspraak volgt dat dat niet genoeg was. De verkeersopvattingen brengen mee dat de EUR meer en duidelijkere informatie direct aan de oud-studenten had moeten geven. De mededelingsplicht gaat dus nog steeds vóór de onderzoeksplicht.

Met de komst van het internet en het aanbieden van grote hoeveelheden informatie op websites, is de onderzoeksplicht van de dwalende partij steeds vaker centraal komen te staan. Wanneer een partij stelt bepaalde informatie niet gekregen te hebben, wordt simpelweg gezegd dat deze informatie “*op de website te vinden was*” en dus beschikbaar was voor de dwalende partij.

Dat de opmerking “*Google maar*” niet tot nakoming van een mededelingsplicht kan leiden, was al bekend. Het in dit artikel besproken arrest benadrukt dat ook een algemene verwijzing naar de eigen website(s) niet voldoende is. Om de kans van een geslaagd beroep op dwaling te minimaliseren, zal relevante informatie op een directe wijze verstrekt moeten worden. Dat kan mijns inziens nog steeds met een hyperlink naar een website, maar dan moet in het begeleidende bericht zo uitgelegd worden welke informatie op die website te vinden is dat de ontvanger begrijpt waarom die informatie van belang is. Ook zal de hyperlink moeten leiden naar de webpagina waarop die informatie staat (en dus niet naar een *homepage*), zodat de ontvanger de relevante informatie niet zelf bij elkaar hoeft te zoeken. En uiteraard moet de informatie op die webpagina duidelijk zijn.